

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลการจัดโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดมดลูก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การทำผ่าตัดมดลูก
2. ผลกระทบจากการผ่าตัด
3. ภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด
4. การส่งเสริมสุขภาพในผู้ป่วย
5. ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง
6. หลักการออกแบบระบบการเรียนสอน
7. แนวคิดเกี่ยวกับชุดสื่อประสม
8. รูปแบบการให้ความรู้
9. ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การทำผ่าตัดมดลูก

มดลูก คืออวัยวะสำหรับทำหน้าที่ในการตั้งครรภ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ใหญ่ที่สุดเรียกว่า ตัวมดลูก(Corpus) เป็นส่วนที่ห่อหุ้มตัวอ่อนเวลาตั้งครรภ์มีเยื่อมดลูกอยู่ภายใน สำหรับให้ตัวอ่อนฝังตัวและเกาะอยู่และ กล้ามเนื้อมดลูกอยู่ภายนอก

ส่วนล่างลงมาคือ ปากมดลูก มีหน้าที่เป็นประตูของมดลูก

ส่วนที่สามคือ ท่อมดลูกมี 2 ข้าง ทำหน้าที่เป็นท่อลำเลียงไข่และตัวอ่อนเข้ามาในโพรงมดลูก

อวัยวะอื่นที่ไม่ใช่มดลูกแต่ติดอยู่กับมดลูกคือรังไข่มี 2 ข้าง ซ้าย - ขวา ทำหน้าที่ 2 อย่างคือผลิตไข่สำหรับผสมพันธุ์และผลิตฮอร์โมนเพศสตรี เพื่อให้ร่างกายและจิตใจคงความเป็นสตรีที่สมบูรณ์

ความหมายของคำว่า “ตัดมดลูก”

คำว่า ตัดมดลูก โดยทั่ว ๆ ไป หมายถึง การตัดเอามดลูกและปากมดลูกออก แต่ในทางการแพทย์อาจแบ่งออกเป็นสามอย่าง คือ

1. การตัดมดลูกและปากมดลูกออก (Total Hysterectomy) เหลือรังไข่ไว้ 1 ข้างหรือทั้ง 2 ข้าง เพื่อให้คงการทำงานที่สร้างฮอร์โมนของรังไข่ไว้
2. ตัดเฉพาะส่วนของมดลูกเหลือปากมดลูกไว้ (Subtotal Hysterectomy) จะทำในกรณีที่ต้องการตัดปากมดลูก เอาออกยากแพทย์บางคนเชื่อว่าการคงปากมดลูกไว้ จะช่วยป้องกันการหย่อนของช่องคลอดที่เหลืออยู่ บางคนเชื่อว่า อาจเกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางเพศของสตรี มีการศึกษาพบว่า การตัดแบบเหลือปากมดลูกไว้ ทำได้ง่ายกว่าตัดมดลูก ทั้งหมดออก, ภาวะแทรกซ้อนน้อยกว่า และการเจ็บปวดของคนไข้ น้อยกว่าด้วย ในกรณีนี้ ปากมดลูกที่เหลืออยู่มี โอกาสเกิดมะเร็งได้เหมือนคนทั่ว ๆ ไป ที่ไม่ได้รับการผ่าตัดมดลูก จึงต้องมีการตรวจมะเร็งปากมดลูกเหมือนปกติ
3. การตัดมดลูกเหมือนแบบที่ 1 หรือ แบบที่ 2 แต่เอารังไข่ออกไปด้วยทั้ง 2 ข้าง ความแตกต่างของแบบนี้ จาก 2 แบบแรก คือจะไม่มียังไข่สำหรับผลิตฮอร์โมนเพศ โดยเฉพาะที่สำคัญคือ เอสโตรเจน (Estrogen) อยู่อีกต่อไปมักจะทำในกรณีที่มีอายุมากแล้ว รังไข่หมดหน้าที่แล้ว หรือรังไข่มีพยาธิสภาพ หรือมีเนื้องอกมะเร็งที่อื่น ที่ฮอร์โมนเอสโตรเจน จะไปทำให้มันลุกลามมากขึ้น แบบนี้จะทำให้ร่างกายขาดฮอร์โมนเอสโตรเจน เหมือนกับคนที่ หมอตรวจแล้ว ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงการให้ฮอร์โมนทดแทนต่อไป เช่นเดียวกับคนหมตรวจ

วิธีการผ่าตัดมดลูก มี 3 วิธี คือ

1. การผ่าตัดทางหน้าท้อง เป็นวิธีผ่าตัดที่ทำกันเป็นส่วนใหญ่เพราะทำได้ง่าย คือ การทำแผลที่หน้าท้องยาว 6 - 8 นิ้ว เอามดลูกออกทางหน้าท้อง

2. การผ่าตัดทางช่องคลอด คือ การเอาก้อนมดลูกผ่านทางช่องคลอด วิธีนี้ไม่มีแผลทางหน้าท้อง แต่ทำยากกว่าวิธีแรก แพทย์มักเลือกทำกรณีที่มดลูกหย่อน มดลูกไม่โตมากและไม่มีพังศืด

ข้อดีของวิธีนี้ คือ เจ็บน้อยกว่าและภาวะแทรกซ้อนน้อยกว่า และระยะฟื้นตัวสั้นกว่าวิธีแรก

3. การผ่าตัดโดยใช้กล้องส่องช่องท้อง คือการเจาะช่องท้องเป็นรูเล็ก ๆ 3 - 4 รู แล้วใช้เครื่องมือพิเศษเข้าไปตัดมดลูก แล้วเอามดลูกออกทางช่องคลอด หรือย่อยเอาออกทางรูเล็ก ๆ วิธีนี้ทำได้แม้มดลูกไม่หย่อน

ข้อดี คือ มีแผลเล็กกว่า, เจ็บน้อยกว่า และฟื้นตัวเร็วกว่าวิธีแรก และทำได้ในกรณีที่วิธีที่ 2 ทำไม่ได้

ข้อเสีย คือ ต้องใช้ เครื่องมือพิเศษ ค่าใช้จ่ายยังแพงกว่า

การผ่าตัดมดลูกออกทางหน้าท้องเป็นการผ่าตัดใหญ่ และจำเป็นต้องได้รับยาระงับความรู้สึก จัดเป็นภาวะเครียดอย่างหนึ่ง ที่ร่างกายผู้ป่วยจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อภาวะเครียดและการบาดเจ็บที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายและมีผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ของผู้ป่วย

2. ผลกระทบจากการผ่าตัด

การผ่าตัดเป็นภาวะเครียดชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นความเครียดทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความเครียดทางกายเกิดจากการได้รับยาระงับความรู้สึกแบบทั่วไป มีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้สึกตัว การผ่าตัดทำให้มีการสูญเสียเลือด มีความเจ็บปวด ทั้งถูกจำกัดการเคลื่อนไหวและเกิดความเครียดด้านจิตใจ ทำให้เกิดความวิตกกังวล มีความกลัว สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานของร่างกาย โดยทำให้โครงสร้างและการทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนที่ถูกผ่าตัดเสียไป รวมถึงมีผลให้การทำงานของอวัยวะในระบบอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับอวัยวะนั้นทำงานแปรปรวนไปโดยเกิดปฏิกิริยาตอบสนองเฉพาะที่บริเวณส่วนที่ถูกผ่าตัด ผิวหนังซึ่งเป็นด่านป้องกันร่างกายด่านแรกไม่สามารถทำหน้าที่ตามปกติได้ เนื้อเยื่อ และหลอดเลือดบริเวณที่ทำผ่าตัดอักเสบ มีการหลั่งสารพรอสตาแกลนดิน (Prostaglandin) และสารอื่น ๆ ออกมากระตุ้นปลายประสาทรับความรู้สึกเจ็บปวด ร่วมกับการซึมผ่านของของเหลวในหลอดเลือดออกมายังช่องว่างระหว่างเซลล์ หลอดเลือดขยายตัว มีอาการบวม แดง ร้อน และมีปฏิกิริยาตอบสนองแบบทั่วไป ที่เกิดจากการควบคุมของระบบประสาทและฮอร์โมน โดยภาวะเครียดทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จะกระตุ้นการรับรู้ในระบบประสาทส่วนกลางมีการส่งกระแสประสาทไปยังไฮโปทาลามัส กระตุ้นระบบประสาทซิมพาธิค ทำให้มีการหลั่งอิพิเนฟรินและนอร์อิพิเนฟริน ทำให้หัวใจเต้นแรงเร็ว ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจในหนึ่งนาทีเพิ่มขึ้น ระดับน้ำตาลในกระแสโลหิตสูงขึ้น หลอดเลือดส่วนปลายหดตัวทำให้ผิวหนังซีดและเย็น เลือดจะไหลเวียนสู่สมองและหัวใจเพิ่มขึ้นแต่ไปที่ไตลดลง ความดันโลหิตสูงขึ้น การเผาผลาญของร่างกายเพิ่มมากขึ้น ใช้ออกซิเจนเพิ่มขึ้น ทำให้มีการหายใจเร็ว นอกจากนี้ระบบประสาทซิมพาธิคยังผลต่อการทำงานของระบบทางเดินอาหารและลำไส้ ทำให้การเคลื่อนไหวแบบบีบรัดของลำไส้ลดลง จึงเกิดอาการท้องอืด เมื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียนได้ ทั้งมีการกระตุ้นต่อมพิทูอิทารีให้หลั่งคอร์ติโคโรติโคโทรปิน มีการหลั่ง คอร์ติโซล (cortisol) การเผาผลาญโปรตีนให้เป็นพลังงานเพิ่มมากขึ้น ขบวนการหายใจของแผลจึงช้าลง และมีอาการอ่อนเพลียหลังผ่าตัดเพิ่มขึ้น (Luckmann & Sorensen, 1987; Phipps, Cassmeyer, Sands, & Lehman, 1995) นอกจากนี้ยังกระตุ้นต่อมหมวกไตให้หลั่งอัลโดสเตอโรน ทำให้ไตดูด

โซเดียมกลับมากขึ้น น้ำที่อยู่นอกเซลล์จึงเพิ่มขึ้น ร่วมกับการหลั่งฮอร์โมนจากต่อม พิทูอิทารี ส่วนหลังให้ไตดูดน้ำกลับเพิ่มขึ้น เกิดการคั่งของน้ำและเกลือ ความดันโลหิตจึงสูงขึ้น นอกจากนี้ การผ่าตัดและการได้รับยาระงับความรู้สึกแบบทั่วไป มีผลให้กระบวนการจับตัวเป็นลิ่มเลือด และ กลไกการแข็งตัวของเลือดทำงานเพิ่มขึ้น การหายใจจะถี่แต่ตื้น เนื่องจากฤทธิ์ของยาระงับความรู้สึกและความเจ็บปวดแผลผ่าตัด มีอาการปัสสาวะลำบากจากผลข้างเคียงของยาระงับความรู้สึก (Phipps et al., 1995) นอกจากนี้การผ่าตัดยังมีผลต่อจิตใจและอารมณ์ ทำให้ผู้ป่วยมีความเครียดด้านจิตใจ เกิดความวิตกกังวลมีการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยในระยะก่อนผ่าตัดมีความวิตกกังวลในระดับปานกลาง และเพิ่มสูงขึ้นในวันก่อนผ่าตัด ระดับความวิตกกังวลต่างกันไปตามความแตกต่างของเพศ อายุ และระดับของการศึกษา (ขนิษฐา นาคะ, 2534; Johnston, 1986) แต่มีสาเหตุของความวิตกกังวลคล้ายคลึงกัน คือ เกิดจากความไม่รู้ว่าตนเองจะต้องเผชิญกับเหตุการณ์ใดบ้าง ขาดความรู้ในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ กลัวการรับยาระงับความรู้สึก กลัวความเจ็บปวด กลัวตายหรือพิการ กลัวการสูญเสียการทำหน้าที่ของอวัยวะที่เป็นโรคหรือสูญเสียอวัยวะ กังวลต่อการสูญเสียบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมและครอบครัว กังวลต่อปัญหาเศรษฐกิจ (นันทา เล็กสวัสดิ์, 2537; Luckmann & Sorensen, 1987) หากภาวะเครียดเกิดขึ้นนาน ร่างกายจะหมดความสามารถในการปรับตัว เกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ทำให้เกิดความผิดปกติได้ทั้งด้าน ร่างกายและจิตใจ เมื่อไม่ได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสมจะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อพฤติกรรม การดูแลตนเองหลังผ่าตัด

3. ภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด

การผ่าตัดแต่ละชนิดจะมีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนได้ต่างชนิดกันไป ภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดที่พบบ่อย ได้แก่ (นันทา เล็กสวัสดิ์, 2537, หน้า 35-47; Beare & Myers, 1994)

1. ภาวะตกเลือด หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีการสูญเสียเลือดจำนวนมากออกจากหลอดเลือด อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในขณะทำการผ่าตัด สองถึงสามชั่วโมงแรกหลังผ่าตัดและในระยะ 24 ชั่วโมงแรกหลังผ่าตัด สาเหตุอาจเนื่องมาจากความผิดพลาดทางเทคนิคในการห้ามเลือด ความผิดปกติของการแข็งตัวของเลือด ในผู้ที่เสียเลือดมากปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจในหนึ่งนาทีจะลดลง แรงดันเลือดลดลง ระดับเม็ดเลือดแดงอัดแน่นต่ำลง ผู้ป่วยจะอ่อนเพลียมาก หากเสียเลือดมากกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณเลือดในร่างกาย หรือประมาณ 1.5 – 2 ลิตรในผู้ใหญ่ จะทำให้เกิดภาวะช็อกได้ จะมีอาการกระวนกระวาย กระสับกระส่าย สับสน กระหายน้ำ ผิวหนังซีด เย็นขึ้น ชีพจรเบาเร็ว ความดันโลหิตลดลง หายใจเร็วขึ้น อุณหภูมิของร่างกายลดต่ำลง

2. คลื่นไส้ อาเจียน เป็นอาการที่เกิดขึ้นในระยะหลังผ่าตัดได้ โดยในระยะหลังผ่าตัดที่มักเกิดจากฤทธิ์ของยาระงับความรู้สึก ส่วนในระยะต่อมาอาจเกิดจากความเจ็บปวด ภาวะท้องอืด ความไม่สมดุลของอิเล็กโทรลิต การแพ้ยา หรือเกิดจากความตึงเครียดทางด้านจิตใจก็ได้ (Beare & Myers, 1994)

3. ภาวะท้องอืด เป็นภาวะที่ลำไส้ไม่มีการเคลื่อนไหวแบบบีบรัด หรือมีน้อยลง มักพบในระยะสองถึงสามวันแรกหลังทำผ่าตัด โดยอาจมีสาเหตุจากฤทธิ์ของยาระงับความรู้สึก ลำไส้และเยื่อผนังช่องท้องได้รับความกระทบกระเทือนในขณะที่ทำผ่าตัด หรือเนื่องจากความไม่สมดุลของอิเล็กโทรลิต เช่น ระดับโปตัสเซียมในเลือดต่ำ ทำให้ผู้ป่วยเกิดอาการท้องอืด ไม่ผายลม ไม่ถ่ายอุจจาระ ปวดท้องจากมีก๊าซมาก ฟังเสียงลำไส้ไม่ได้ยิน การที่ร่างกายมีการเคลื่อนไหวน้อย ทำให้ลำไส้ไม่มีการเคลื่อนไหว เกิดภาวะท้องอืดได้ อีกทั้งความเจ็บปวด ความเครียดในระยะหลังผ่าตัด จะส่งเสริมให้เกิดอาการท้องอืดได้เช่นเดียวกัน (Luckmann & Sorensen, 1987)

4. ไข้ อาจเกิดในระยะหลังผ่าตัดได้ทุกระยะ โดยใช้ในระยะหลังผ่าตัด 24 – 48 ชั่วโมง อาจเกิดจากผลของการได้รับยาระงับความรู้สึก ทำให้การควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย เสียไประยะหนึ่งหรือจากเนื้อเยื่อได้รับบาดเจ็บและร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนอง เกิดการอักเสบ โดยจะมีไข้ต่ำ ๆ ประมาณ 38 องศาเซลเซียส หรือ 100.4 องศาฟาเรนไฮต์ ส่วนไข้ในระยะหลังผ่าตัด 24 – 48 ชั่วโมงไปแล้ว มักเกิดจากภาวะถุงลมในปอดแฟบ หรือจากปฏิกิริยาตอบสนองที่ผิดปกติ ต่อการได้รับเลือดหรือยา ส่วนไข้ในระยะสี่ถึงเจ็ดวันหลังผ่าตัด มักเกิดจากการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ การติดเชื้อของแผลผ่าตัดหรือจากภาวะหลอดเลือดดำส่วนลึกอักเสบและอุดตัน โดยมักจะมีไข้สูงกว่า 38 องศาเซลเซียส (ห้องสิน ตรีภูทิวากร, 2535)

5. การติดเชื้อของระบบทางเดินหายใจ ภาวะแทรกซ้อนของระบบทางเดินหายใจที่พบได้บ่อยในระยะ 24 – 48 ชั่วโมงแรก คือ ภาวะถุงลมปอดแฟบ และภาวะปอดบวมเฉพาะที่ ภาวะถุงลมปอดแฟบเกิดขึ้นเนื่องจากมีเสมหะอุดกั้นในถุงลมปอดเล็ก ๆ ทำให้อากาศไม่สามารถผ่านเข้าไปยังถุงลมส่วนปลายได้ อากาศในถุงลมส่วนปลายที่ค้างอยู่มีการดูดซึมออกไป ถุงลมส่วนปลายจึงแฟบลง ภาวะแทรกซ้อนนี้มักพบในผู้ป่วยที่มีแผลผ่าตัดที่ท้องส่วนบน และแผลผ่าตัดที่ทรวงอก ผู้ที่มีประวัติสูบบุหรี่ หลอดลมอักเสบเรื้อรัง ปอดอุดกั้นเรื้อรัง ผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกทั่วร่างกายหรือได้รับการใส่ท่อทางเดินหายใจโดยจะมีไข้สูง 38.5 – 38.9°C ทันทีหลังผ่าตัด 24 - 48 ชั่วโมง ผู้ป่วยจะกระสับกระส่าย หายใจลำบากหรือเหนื่อยหอบ เสียงหายใจปอดข้างที่มีถุงลมปอดแฟบจะลดลง หัวใจจะเต้นเร็วจากการคั่งของคาร์บอนไดออกไซด์ ส่วนภาวะปอดบวมเฉพาะที่ มักพบได้บ่อยในผู้ป่วยที่อายุมาก หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ต้องนอนบนเตียงนาน ๆ เมื่อมีเสมหะไอออกยาก หรือไม่ไอ ทำให้มีเสมหะกั่งบริเวณฐานปอด หรือมีภาวะถุงลมปอดแฟบและมีการติดเชื้อในระยะ

ต่อมา ทำให้ผู้ป่วยมีไข้สูง ชีพจรเบาเร็ว หายใจลำบาก หรือมีอาการเหนื่อยหอบ ภาวะกระวนกระวาย อ่อนเพลีย เจ็บหน้าอก ไอ เสียงหายใจปอดข้างที่เป็นจะลดลงและเคาะทึบ (ห้องสิน ตระกูลทิวาร, 2535; Hardy, 1988)

6. การติดเชื้อของระบบทางเดินปัสสาวะ มักพบการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ ส่วนล่าง อาจเนื่องจากการติดเชื้อจากภายนอกเข้ามา โดยการสวนคาสาขสวนปัสสาวะที่ไม่ปลอดเชื้อ หรือระบบการระบายน้ำปัสสาวะไม่สะอาด จากการรักษาความสะอาดของอวัยวะสืบพันธุ์ไม่ดีพอ

7. การติดเชื้อของแผลผ่าตัดและภาวะแผลแยก การติดเชื้อจะเกิดภายหลังผ่าตัดสองถึงเจ็ดวันโดยแผลผ่าตัดจะบวม แดง ร้อน ปวด กดเจ็บ มีสิ่งขับหลั่งเป็นหนอง มีไข้ ตรวจพบระดับเม็ดเลือดขาวในเลือดสูง ส่วนภาวะแผลแยกสามารถเกิดได้ในทุกระยะหลังผ่าตัด แต่มักพบในวันที่ห้าถึงวันที่สิบหลังผ่าตัด โดยอาจมีสาเหตุจากการเย็บแผลที่ไม่แข็งแรง ร่างกายมีปฏิกิริยาต่อวัสดุที่ใช้เย็บ แต่ส่วนใหญ่มักเกิดจากการติดเชื้อของแผลผ่าตัด (Hardy, 1988)

8. หลอดเลือดดำส่วนลึกอักเสบและอุดตัน เป็นภาวะแทรกซ้อนที่อาจพบได้ในระยะห้าถึงเจ็ดวันหลังผ่าตัด จากการกั่งของเลือดดำบริเวณขา การไม่เคลื่อนไหวร่างกายเป็นเวลานาน โดยเฉพาะนอนบนเตียงนานเกินสามวัน จะมีอาการขาบวม ปวดขาและปวดมากขึ้น เมื่อให้ผู้ป่วยเหยียดขาตรงและกระดกเท้าขึ้น มีไข้ต่ำ ๆ หนาวสั่น มักพบในคนอ้วน ผู้ที่ได้รับการผ่าตัดใหญ่ที่ใช้เวลาผ่าตัดนานกว่าหนึ่งชั่วโมง ผู้ที่รับประทานยาคุมกำเนิด และผู้ที่มีภาวะเลือดข้นมีระดับเม็ดเลือดแดงอัดแน่นมากกว่า 53 เปอร์เซ็นต์ (ปราโมทย์ พรพิบูลย์, 2537)

ภาวะแทรกซ้อนดังกล่าวทำให้ผู้ป่วยได้รับความทุกข์ทรมานเพิ่มขึ้น ต้องรับการรักษาอื่น ๆ เพิ่มเติม ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้ป่วยมีภาวะเครียดทั้งต่อร่างกายและจิตใจมากขึ้น การฟื้นฟูสภาพหลังผ่าตัดจึงช้าลง (Gilling & Macbeth, 1988; Hardy, 1988)

4. การส่งเสริมสุขภาพในผู้ป่วย

การเจ็บป่วยมีผลกระทบต่อแบบแผนสุขภาพ ต้องมีการปรับเปลี่ยนแบบแผนเพื่อดำรงภาวะสุขภาพที่ดี ให้ผู้ป่วยอยู่ในภาวะสมดุลเพื่อสุขภาพชีวิตที่ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ ผู้ป่วยต้องมีการรับรู้สุขภาพของตนเอง ซึ่งผู้ป่วยจะต้องรับรู้ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ (อุไรศรีแก้ว, 2543)

1. การรับรู้ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรค ได้แก่ ไขมันในเลือดสูง คลอเลสเตอรอลสูง ความอ้วน ความเครียด และการขาดการออกกำลังกาย

2. การรับรู้เกี่ยวกับการควบคุมโรค ควบคุมปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวต้องมีวิธีการดำเนินการตามการรับรู้ และเห็นว่าโรคนี้สามารถบรรเทาหรือป้องกันได้ โดยลดปัจจัยเสี่ยง และรักษาถูกต้อง

3. การรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินของโรคนี้อาจมีกระบวนการเกิดที่ต่อเนื่องและมีความก้าวหน้าตามลำดับ
4. การรับรู้การเกิดอันตรายต่อตนเอง
5. การรับรู้การปรับพฤติกรรม ผู้ป่วยต้องเห็นว่าพฤติกรรมของตนมีส่วนทำให้เกิดโรครุนแรง เช่น พฤติกรรมการรับประทานอาหาร ขาดการออกกำลังกาย มีความเครียด เป็นต้น
6. การรับรู้การรักษา มีการรักษาที่ดีที่สุดที่ได้ผลดีกับผู้ป่วยในแต่ละรายตามความก้าวหน้าของการเจ็บป่วย มีทั้งการรักษาด้วยยาและการรักษาด้วยการผ่าตัด หรือทั้ง 2 วิธีรวมกัน เพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำ

5. ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy Theory)

Bandura (1986) มีความเชื่อว่าการรับรู้ของตนเองนั้น มีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคล 2 คนอาจมีความสามารถไม่ต่างกัน แต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่าคน 2 คนนี้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน ในคนคนเดียวก็เช่นกันถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันเช่นกัน Bandura เห็นว่าความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับรับรู้ความสามารถของตนเองในสถานการณ์นั้นๆ นั่นเอง โดยบุคคลจะเลือกกระทำพฤติกรรมที่เชื่อว่าตนสามารถจัดการได้ แต่จะหลีกเลี่ยงกระทำพฤติกรรมที่นอกเหนือไปจากความสามารถของตนเอง และการที่บุคคลพยายามในสถานการณ์ที่บีบบังคับได้สำเร็จและได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะเป็นแรงเสริมในการเรียนรู้ความสามารถของตนเองทำให้เกิดความกลัวน้อยลงเมื่อประสบเหตุการณ์เดิม แต่ถ้าบุคคลเคยล้มเลิกพฤติกรรมด้วยสาเหตุใดก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองต่ำลง และจะเกิดความกลัวต่อเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น มีอยู่ด้วยกัน 4 ปัจจัย คือ

1. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experiences) ซึ่ง Bandura เชื่อว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง ความสำเร็จทำให้เพิ่มความสามารถของตนเอง บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถที่จะทำได้ ดังนั้นในการที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น จำเป็นที่จะต้องฝึกให้เขามีทักษะเพียงพอที่จะประสบความสำเร็จได้พร้อม ๆ กับการทำให้เขารู้ว่า เขามีความสามารถจะ

กระทำเช่นนั้น จะทำให้เขาใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด บุคคลที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถนั้น จะไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ แต่จะพยายามทำงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ

2. การใช้ตัวแบบ (Modeling) การที่ได้สังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนและได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ ก็จะทำให้ผู้ที่สังเกตฝึกความรู้สึกว่า เขาก็สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ ถ้าเขาพยายามจริงและไม่ย่อท้อ ลักษณะของการใช้ตัวแบบที่ส่งผลต่อความรู้สึกว่าเขามีความสามารถที่จะทำได้นั้น ได้แก่ การแก้ปัญหาของบุคคลที่มีความกลัวต่อสิ่งต่าง ๆ โดยที่ให้คุณตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายกับตนเอง ก็สามารถทำให้ลดความกลัวต่าง ๆ เหล่านั้นได้

3. การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นการบอกว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ วิธีการดังกล่าวนี้ค่อนข้างง่ายและใช้กันทั่วไป ซึ่ง Bandura ได้กล่าวว่า การใช้คำพูดชักจูงนั้นไม่ค่อยจะได้ผลนัก ในการที่จะทำให้คนเราสามารถพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งถ้าจะให้ได้ผลควรใช้ร่วมกับการทำให้บุคคลมีประสบการณ์ของความสำเร็จ ซึ่งอาจจะต้องค่อย ๆ สร้างความสามารถให้กับบุคคล อย่างค่อยเป็นค่อยไปและให้เกิดความสำเร็จตามลำดับขั้นตอน พร้อมทั้งการใช้คำพูดชักจูงร่วมกัน ก็ย่อมที่จะได้ผลดีในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง

4. การกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal) การกระตุ้นทางอารมณ์มีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเอง บุคคลที่ถูกกระตุ้นอารมณ์ทางลบ เช่น การอยู่ในสภาพที่ถูกข่มขู่ จะทำให้เกิดความวิตกกังวลและความเครียด นอกจากนี้อาจจะทำให้เกิดความกลัว และจะนำไปสู่การรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำลง ถ้าอารมณ์ลักษณะดังกล่าวเกิดมากขึ้น ก็จะทำให้บุคคลไม่สามารถที่จะแสดงออกได้ดี อันจะนำไปสู่ประสบการณ์ของความล้มเหลว ซึ่งจะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำลงไปอีก แต่ถ้าบุคคลสามารถลดหรือระงับการถูกกระตุ้นทางอารมณ์ได้ จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองดีขึ้น อันจะทำให้การแสดงถึงความสามารถดีขึ้นด้วย

จากแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง จะเห็นว่าบุคคลสามารถคาดหวังหรือมีความเชื่อถือในความสามารถของตนเอง โดยทราบว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และเมื่อทำแล้วจะได้ผลลัพธ์ตามที่ตนคาดหวังไว้ บุคคลนั้นก็จะปฏิบัติตาม การรับรู้ความสามารถของตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำนายหรือตัดสินว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรม และปฏิบัติตัวตามคำแนะนำอย่างต่อเนื่องต่อไป

6. หลักการออกแบบระบบการเรียนการสอน

ในการสร้างโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดมดลูกครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยระบบการเรียนการสอนของดิกส์และแคร์รี่ (Dick and Carey) มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโปรแกรม ซึ่งดิกส์และแคร์รี่ (Dick and Carey, 1978) อ้างใน กรองกาญจน์ อรุณรัตน์, 2536) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาระบบไว้ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอน (Identifying an Instructional Goal)

เป้าหมายของการเรียนการสอน คือ ประโยคที่อธิบายสิ่งที่ผู้เรียนทำได้ภายหลังจากที่เรียนจบแล้ว โดยเป้าหมายดังกล่าวจะต้องบ่งบอกถึงพฤติกรรมสุดท้ายอันเป็นผลของการเรียนภายในหน่วยการเรียนนั้น ๆ เป้าหมายของการเรียนการสอนนั้นอาจจะได้มาจากเป้าหมายทั้งหมดที่ตั้งไว้ จากความต้องการของหลักสูตร จากประสบการณ์ที่ได้รับจากปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง จากการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญหรือจากความต้องการของผู้เรียนเอง

2. วิเคราะห์การเรียนการสอน (Conduction an Instructional Analysis)

การวิเคราะห์การเรียนการสอนเป็นกระบวนการอันเป็นผลเนื่องมาจากการกำหนดทักษะย่อยที่เหมาะสมกับผู้เรียนต้องกระทำเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งทักษะย่อยโดยตัวของมันเองแล้วบางทีอาจจะไม่มีความสำคัญในตัวเองในแง่ของผลลัพธ์ของการเรียน แต่ผู้เรียนจะต้องสามารถทำได้ทั้งนี้เพื่อที่จะก้าวไปเรียนในทักษะที่สูงขึ้น

3. กำหนดพฤติกรรมก่อนการเรียนและลักษณะผู้เรียน (Identifying Entry Behaviors and Characteristics)

การกำหนดพฤติกรรมก่อนการเรียนและลักษณะของผู้เรียนเป็นการกำหนดความรู้และทักษะพื้นฐานเฉพาะของผู้เรียนทุกคน ก่อนที่จะเริ่มการเรียนการสอน โดยไม่ใช่เพียงแต่การจดรายการของสิ่งที่ผู้เรียนทราบหรือสามารถทำได้เท่านั้น แต่เป็นการกำหนดลงไปว่าผู้เรียนจะต้องทำอะไรได้บ้างก่อนจะเริ่มการเรียนการสอน รวมไปถึงการวิเคราะห์ลักษณะโดยทั่วไปของผู้เรียน ซึ่งอาจจะมีมีความสำคัญสำหรับการที่จะนำไปพิจารณาในการออกแบบกิจกรรมการเรียน การสอนด้วย โดยกระบวนการที่ใช้ในการกำหนดพฤติกรรมก่อนการเรียนนี้จะสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการวิเคราะห์การเรียนการสอน

4. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Writing Performance Objective)

การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หมายถึง การอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับ สิ่งที่ผู้เรียนสามารถจะกระทำได้เมื่อเขาเรียนจบหน่วยการเรียนการสอนนั้นแล้ว วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม จะได้มาจากการวิเคราะห์การเรียนการสอน ซึ่งในการเขียนวัตถุประสงค์นั้นจะประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1. ทักษะหรือพฤติกรรม (Skill or Behavior) ที่ถูกกำหนดในการวิเคราะห์การ เรียน การสอน โดยจุดประสงค์ต้องบอกถึงสิ่งที่ผู้เรียนสามารถทำได้
2. เงื่อนไข (Condition) ซึ่งก็คือเงื่อนไขที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าว
3. เกณฑ์ (Criteria) ซึ่งเกณฑ์นี้จะใช้ประเมินพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน ตามที่จุดประสงค์กำหนด โดยเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นนี้มักจะกำหนดในรูปของวงจำกัด หรือขอบเขต ของการตอบคำถามของผู้เรียน

5. สร้างแบบทดสอบ (Developing Criterion-Referenced Test Item)

ข้อสอบที่เขียนขึ้นเพื่อใช้วัดวัดจุดประสงค์ที่ชัดเจนขึ้น เรียกว่า ข้อสอบแบบอิงเกณฑ์ (Criterion – referenced Test) ซึ่งข้อสอบแบบอิงเกณฑ์ใช้เพื่อ

1. ทดสอบและประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน
2. เสนอข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของการเรียนการสอน

โดยผลจากข้อสอบแบบอิงเกณฑ์นี้จะชี้ให้ผู้สอน ได้ทราบว่าผู้เรียนสามารถบรรลุผล สำเร็จในวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ในแต่ละข้อ ได้ดีเพียงใด และนอกจากนี้ยังชี้ให้ ผู้ออกแบบการเรียนการสอนทราบอย่างแน่ชัดว่า องค์ประกอบของการเรียนการสอนใดที่ช่วยให้ การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างดี และมีองค์ประกอบใดที่จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข

6. พัฒนายุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Developing an Instructional Strategy)

ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน หมายถึง ส่วนประกอบของวัสดุการเรียนการสอน และกระบวนการที่ใช้ร่วมกับวัสดุ ทั้งนี้เพื่อที่จะดึงพฤติกรรมกรเรียนของผู้เรียนออกมาโดย ประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญอยู่ 5 ส่วน คือ

1. กิจกรรมก่อนการเรียนการสอน
2. การนำเสนอเนื้อหา
3. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน
4. การทดสอบ
5. กิจกรรมติดตามผล

7. พัฒนาและเลือกสื่อการสอน (Develop and Select Instructional Materials)

การเลือกสื่อการสอนเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาข้อมูลให้แก่ผู้เรียนนั้น มีปัจจัยหลายปัจจัย ที่นำมาพิจารณา คือ

1. เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับประเภทกิจกรรมการเรียน
2. ความสะดวกในการใช้สื่อในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

3. ความสามารถของผู้ออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญในการที่จะผลิตสื่อที่มีรูปแบบเฉพาะ

4. ความยืดหยุ่น ความคงทน และความเหมาะสมของสื่อ

5. ความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อการสอนชนิดอื่น

ภายหลังที่มียุทธศาสตร์การเรียนการสอนและสื่อการสอนแล้ว ก็จะเป็นการเริ่มพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาการเรียนการสอนดังนี้ คือ

1. ทบทวนยุทธศาสตร์การเรียนการสอนสำหรับวัตถุประสงค์แต่ละวัตถุประสงค์ในแต่ละบทเรียน

2. สืบหาหนังสือและสอบถามผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา

3. ทำการพิจารณาว่าจะสามารถประยุกต์ดัดแปลงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ให้สามารถใช้ได้อย่างไร

4. ตัดสินใจว่าจะมีการออกแบบสื่อการสอนชิ้นใหม่หรือไม่

5. ในแต่ละบทเรียนนั้นให้พิจารณาสื่อการสอนที่ดีที่สุด ในการนำเสนอเนื้อหาในการฝึกหัดและให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อประเมินและนำผู้เรียนไปสู่กิจกรรมการเรียนการสอนถัดไป

6. กำหนดรูปแบบและกระบวนการนำเสนอสำหรับวัตถุประสงค์หรือกลุ่มของวัตถุประสงค์

7. เขียนสื่อการเรียนการสอนอย่างคร่าว ๆ โดยพิจารณาจากยุทธศาสตร์การเรียนการสอนเป็นพื้นฐาน

8. พิจารณาบทเรียนแต่ละบทหรือเวลาเรียนในชั้นเรียน

9. เขียนคู่มือผู้เรียนควบคู่ไปกับคู่มือการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนสำหรับกิจกรรมในแต่ละหน่วยการสอนให้มีความสมบูรณ์

10. เมื่อใช้สื่อการสอนที่พัฒนานี้แล้ว จะต้องเริ่มประเมินผลกิจกรรมด้วย

11. เราอาจจะต้องพัฒนาสื่อการสอนตามที่คู่มือผู้สอนกำหนด หรือจัดบันทึกสิ่งที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขการนำเสนอและกิจกรรมการสอนที่จัดขึ้น เพื่อนำไปสู่การเขียนคำแนะนำในการเรียนต่อไป

8. ออกแบบและประเมินผลย่อย (Design and Conduct Formative Evaluation)

การประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการเก็บข้อมูล ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกไปปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยจุดเน้นของการประเมินผลย่อยนี้ก็คือการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิผลเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งมีขั้นตอนหลักอยู่ 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. การประเมินผลแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One-to-One Evaluation) ในขั้นนี้ผู้ออกแบบการเรียนการสอนจะทำงานร่วมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขสื่อการสอน โดยการทดสอบในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแยกแยะและขจัดข้อผิดพลาดในการเรียนการสอนให้ได้มากที่สุด พร้อมทั้งนี่ก็ต้องการที่จะได้รับปฏิกิริยาจากผู้เรียน เกี่ยวกับเนื้อหาด้วย

2. การประเมินผลแบบกลุ่มเล็ก (Small-Group Evaluation) เป็นการนำชุดการเรียนการสอนที่ได้จากการประเมินผลแบบหนึ่งต่อหนึ่ง ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนจำนวน 8 – 20 คน ในการทดสอบ ผู้ผลิตสื่อหรือชุดการเรียนการสอนจะต้องดำเนินการทดสอบเหมือนกับสื่อการสอนอยู่ในขั้นที่จะนำไปใช้ได้แล้ว ผู้สอนจะคอยจดปัญหาหรือข้อแก้ไขเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. การประเมินผลภาคสนาม (Field Trial) ในขั้นตอนนี้ ผู้สอนจะพยายามใช้สถานการณ์การเรียนที่คล้ายหรือใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงในการใช้สื่อการเรียนการสอนมากที่สุด ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้นำการเรียนการสอนไปใช้ ไม่ใช่ผู้ออกแบบการเรียนการสอน และผู้เรียนที่นำมาใช้ในการเรียน การสอนที่จะนำมาใช้ในการประเมินผลขั้นนี้มีจำนวน 30 คน และจะต้องเป็นตัวแทนของประชากรกลุ่มเป้าหมายด้วย

9. การปรับปรุงแก้ไขสื่อการเรียนการสอน (Revising Instructional Materials)

การปรับปรุงแก้ไขสื่อการเรียนการสอนจะนำเอาข้อมูลจากการประเมินผลย่อยในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาสรุปผลเพื่อมาพิจารณาว่าส่วนไหนของสื่อการสอนที่จำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข

10. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

การประเมินผลรวม หมายถึงการออกแบบ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการตีความข้อมูล เพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนให้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะดูคุณค่าของการเรียน การสอนนั้น ในการประเมินผลรวม ผู้ประเมินจะต้องมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ไว้ให้พร้อม ผู้ประเมินจะวิเคราะห์วัสดุเหล่านี้ในแง่ของเนื้อหา วัตถุประสงค์ และความสัมพันธ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบกับวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ก็จะต้องมีการทดสอบคู่มือครูอีกด้วย โดยผู้ประเมินจะต้องจัดให้ครูผู้สอนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการออกแบบ ได้ใช้สื่อการสอนกับผู้เรียนที่เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้ประเมินควรจะสังเกตกระบวนการเรียนการสอน เพื่อควาผู้เรียนใช้สื่อการเรียนการสอนในลักษณะที่ต้องการหรือไม่

7. แนวคิดเกี่ยวกับชุดสื่อประสม

สื่อการสอน (Instructional media) หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2520)

สื่อการสอนด้านสุขภาพอนามัย หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพอนามัยไปยังผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จากไม่รู้เป็นรู้ จากรู้น้อยเป็นรู้มากขึ้นหรือจากพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง เป็นต้น (จันทร์พิมพ์ สายสมร, 2532)

เนื่องจากสื่อการสอนแต่ละชนิดย่อมมีคุณสมบัติเฉพาะตัวของสื่อ นั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการเลือกสื่อการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ ผู้เรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในการเรียน ซึ่งในการสร้าง โปรแกรมการเรียนการสอนเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน หลังผ่าตัดนี้ ผู้วิจัยได้นำชุดสื่อประสมมาใช้

สื่อประสม (Multimedia) หมายถึง การประสมประสานใช้สื่อชนิดต่าง ๆ และจำนวนต่าง ๆ จัดระบบระเบียบเพื่อใช้ให้เหมาะสมในการใช้ตามศักยภาพการเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมของสื่อแต่ละชนิด เพื่อให้ได้คำตอบที่กระจ่าง เป็นประโยชน์และน่าสนใจแก่ผู้เรียน เป็นการประสานสัมพันธ์ของสื่อที่ใช้ เพื่อใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะและความสามารถหรือศักยภาพของสื่อแต่ละชนิดนั้นให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ทำให้สื่อแต่ละชนิดที่ใช้นั้นเกื้อกูลหรืออำนวยความสะดวกแก่กัน และกันทำให้บังเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้มากขึ้น (ฉลองชัย สุรวฒนบุรณ์, 2528)

การนำสื่อประสมมาใช้นั้นเมื่อนำมาจัดลำดับขั้นประกอบด้วยเนื้อหาการสอน หรือนำมารวบรวมเป็นชุด จะเรียกว่า ชุดการเรียนการสอน (Instructional Packages)

โดยทั่วไปชุดการเรียนการสอนสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ (กรองกาญจน์ อรุณรัตน์, 2536) คือ ชุดการสอนและชุดการเรียน

1. ชุดการสอน (Instructional Packages) หมายถึง ชุดของสื่อประสม (Multi-media) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในการเรียนแต่ละหน่วย โดยนำวิธีการจัดระบบมาใช้ ทั้งนี้เพื่อช่วยในการเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และช่วยให้การสอนของครูดำเนินไปโดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ

2. ชุดการเรียนรู้ (Learning Packages) หมายถึง ชุดของโปรแกรมสื่อประสมที่มีการนำวิธีการจัดระบบมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ตามความสามารถ อัตราในการเรียน และรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของผู้เรียนแต่ละคน

ซึ่งในการสร้างโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่มา รับการผ่าตัดมดลูกครั้งนี้จัดอยู่ในลักษณะของชุดการสอน

ลักษณะที่ดีและคุณค่าของชุดการเรียนการสอน

ชุดการเรียนการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (กรองกาญจน์ อรุณรัตน์, 2536)

1. เป็นชุดการเรียนการสอนที่เหมาะสมตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. เหมาะกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
3. สื่อที่ใช้สามารถสร้างความสนใจของผู้เรียนได้ดี
4. มีคำแนะนำและวิธีใช้อย่างละเอียดต่อการนำไปใช้
5. มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนทั้งหมดที่กำหนดไว้ในบทเรียนอย่างครบถ้วน

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับชุดสื่อประสม

ในการสร้างชุดสื่อประสมให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้ (โสภา กรรณสูต, 2541)

1. หลักการเกี่ยวกับสื่อประสม หมายถึง การใช้สื่อหลาย ๆ อย่างที่สนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกันมาเข้าร่วมกันอย่างมีระบบ พร้อมทั้งการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการวิเคราะห์ระบบ ชุดสื่อประสมได้ถูกผลิตขึ้นมาด้วยวิธีของระบบ ซึ่งคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของเนื้อหาบทเรียน ลักษณะผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนและตัวผู้เรียน และมีการนำชุดสื่อประสมที่ได้ผลิตขึ้นนั้นไปหาประสิทธิภาพให้ได้ตามเกณฑ์แล้วจึงได้นำออกมาเผยแพร่

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ สื่อและกิจกรรมที่ได้จัดเตรียมไว้ในชุดสื่อประสมนั้นมุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเองเป็นลำดับขั้น ตามความสามารถของตน และได้ร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง โดยที่ผู้เรียนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับทันทีในขณะที่เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความพยายามมากยิ่งขึ้นและเป็นการเสริมแรงจากความสำเร็จที่เกิดจากตัวของผู้เรียนเอง

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ชุดสื่อประสมประกอบด้วยสื่อการสอนหลาย ๆ อย่างและมีวิธีการสอนหลาย ๆ แบบโดยคำนึงถึงผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านความรู้ความสามารถ ความต้องการและความสนใจ

5. ทฤษฎีแรงจูงใจ เนื่องจากความสำเร็จในการเรียนเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำโดยตรง ย่อมมีความหมายต่อตัวผู้เรียนทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน และได้ร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจซึ่งกันและกัน ในการเกิดการเรียนรู้

8. รูปแบบการให้ความรู้

การเลือกรูปแบบในการให้ความรู้ที่เหมาะสม จะส่งเสริมประสิทธิภาพของการให้ความรู้ นั้นโดยทั่วไปรูปแบบการให้ความรู้และรูปแบบการสอน มี 3 ชนิด ได้แก่ การสอนรายบุคคล การสอนรายกลุ่ม และการสอนแบบมวลชน ซึ่งแต่ละชนิดต่างมีวัตถุประสงค์ เงื่อนไขและเหตุผลต่าง ๆ กันซึ่งในโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดมดลูก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ ใช้กับการสอนรายบุคคล

1. การสอนรายบุคคล เป็นการติดต่อโดยตรงตัวต่อตัว ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ (ศรีนวล พุ่มเจริญ, 2532)

ก. แบบเผชิญหน้า การสอนแบบนี้ ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ ซักถามและโต้กับผู้สอนแบบตัวต่อตัวโดยอาจมีสื่อการสอนประกอบ เช่น ภาพพลิก อุปกรณ์ต่าง ๆ

ข. แบบไม่เผชิญหน้า การสอนวิธีนี้ เป็นการสอนที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ซักถามโต้ตอบกับผู้สอนโดยตรง แบบตัวต่อตัว แต่จะมีสื่อการสอนเป็นหัวใจสำคัญ เช่น ใข้บทเรียนสำเร็จรูป

ข้อดีของการสอนรายบุคคลคือ

1. สามารถทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และสามารถเข้าใจโดยละเอียด
2. สามารถช่วยแก้ปัญหาเป็นรายบุคคลโดยการวิเคราะห์ปัญหา และให้คำแนะนำ

เฉพาะบุคคล

3. ผู้เรียนมีโอกาสซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น
4. สามารถชักชวนให้บุคคลทำตามในสิ่งที่ต้องการได้
5. ช่วยสอนทักษะพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แก่บุคคลเฉพาะรายได้
6. สามารถกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการอธิบายเหตุผล และเหตุการณ์ที่เป็นจริงได้

นอกจากนี้ สุพรรณิ เลิศผดุงกุลชัย (2538) กล่าวว่า การสอนเป็นรายบุคคลเป็นการสอนที่สนองต่อความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถ สถิติปัญญา ความสนใจ ความต้องการสภาวะร่างกาย อารมณ์ สังคม

ข้อจำกัดของการสอนวิธีนี้ คือ ต้องใช้เวลาและบุคลากรจำนวนมาก และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูง

2. การสอนรายกลุ่ม หมายถึง การสอนผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน (จินตนา ยูนิพันธ์, 2532,)

ข้อดีของการสอนเป็นกลุ่ม คือ

1. ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น และประสบการณ์จากบุคคลในกลุ่ม
2. สามารถกระตุ้นให้สมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้ แนวคิดและการปฏิบัติตัวได้
3. ทำให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจ แก้ไขปัญหาสุขภาพที่มีในท้องถิ่น
4. ทำให้เกิดทักษะในการใช้ความคิดการสะท้อนความคิด โดยการอภิปรายในการประชุมกลุ่ม

5. สามารถสร้างทัศนคติ เกี่ยวกับการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นได้

ข้อจำกัด คือ การประเมินทำได้ยากและผู้ที่มิมีปัญหาแตกต่างจากกลุ่มมักไม่ได้รับการแก้ไข

สำหรับ โปรแกรมเรียนรู้เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดมดลูก มีรูปแบบการสอนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล ผู้เรียนมีโอกาสซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้

9. ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้

การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้จะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยที่สำคัญแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเรียนรู้ (อรนันท์ หาญยุทธ, 2532)

ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนได้แก่

1. ลักษณะบุคลิกภาพ เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลซึ่งเป็นผลรวมของพันธุกรรมและประสบการณ์ทั้งของบุคคลนั้น ได้แก่ อารมณ์ ความสามารถ ทักษะ ความสนใจ อุปนิสัย ทัศนคติ ระดับความมุ่งมั่น และความเชื่อมั่นในตนเอง

2. วุฒิภาวะและความพร้อม เป็นระดับความเจริญเติบโตสูงสุดของคนระยะหนึ่งความเจริญเติบโตในระยะนี้สูงพอที่จะทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะเรียนรู้เรื่องที่จะสอนได้

3. แรงจูงใจ เป็นขบวนการทางจิตที่กระตุ้นหรือผลักดันให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ แรงจูงใจประเภทนี้ได้แก่

3.1 แรงจูงใจภายใน หมายถึง การที่บุคคลมองเห็นคุณค่าที่จะกระทำด้วยความเต็มใจ แรงจูงใจประเภทนี้เป็นแรงจูงใจที่จะทำให้การเรียนรู้ได้ดีที่สุด แรงจูงใจประเภทนี้ได้แก่ ความสนใจพิเศษ ความต้องการ และทัศนคติ

3.2 แรงจูงใจภายนอก หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมเพราะต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่นำมาไว้ภายนอก ได้แก่ รางวัล คำชมเชย คะแนน ซึ่งเป็นเครื่องล่อที่จะทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมนั้นเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ

4. ความสามารถทางสติปัญญา เป็นความสามารถทางสมองของแต่ละบุคคลในการเรียนรู้ บุคคลที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูงย่อมเรียนรู้ได้มากและเร็วกว่าบุคคลที่มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำ

5. ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม ผู้ที่มีความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมอยู่แล้วสามารถที่จะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ได้ดีขึ้น และเร็วกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนและความรู้หรือประสบการณ์เดิมจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น เพราะความรู้เดิมจะเป็นฐานของความรู้ใหม่ที่จะเรียน

6. สภาพทางร่างกายและจิตใจ ความมีสุขภาพทางกายและจิตใจที่สมบูรณ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี

ปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน เป็นปัจจัยที่เกิดจากการจัดสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้าที่อยู่รอบตัวผู้เรียนโดยบุคคลอื่นเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่

1. บทเรียน บทเรียนที่ง่ายต่อการอ่าน การเข้าใจ และมีความหมายต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเข้าใจและจำได้ดีกว่าบทเรียนที่ยากและขาดคุณค่า
  2. วิธีการสอน การสอนของผู้สอนจะต้องมีวิธีการสอนหลาย ๆ แบบ เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาแต่ละวิชา และสภาพของผู้เรียน การเลือกวิธีการสอนที่ถูกต้องกับเนื้อหาที่จะสอนและตรงสภาพของผู้เรียนแล้ว วิธีการสอนนั้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดี
  3. ผู้สอน ผู้สอนจะต้องมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู มีความรู้ดีในวิชาที่สอนมีความสามารถในการสอน และมีสุขภาพจิตดี
  4. แรงจูงใจ เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ บุคลิกภาพของผู้สอน ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นจากการเรียนจะมีแรงจูงใจให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนดียิ่งขึ้น และสิ่งล่อต่าง ๆ เช่น การให้รางวัล เป็นต้น
  5. การเสริมแรง เป็นการทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้วเป็นพฤติกรรมที่คงทนถาวรต่อไปเรื่อย ๆ การเสริมแรงจะให้หลังจากการแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ถูกต้องแล้ว
  6. บรรยากาศของสถานที่เรียน การจัดสถานที่เรียนต้องคำนึงถึงแสงสว่าง อากาศ อุณหภูมิในห้องเรียน ความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีที่นั่งให้ผู้เรียนได้นั่งทุกคน ปลอดภัยจากเสียงรบกวน มีอุปกรณ์การเรียนรู้พร้อมสิ่งเหล่านี้ถือเป็นบรรยากาศของสถานที่เรียน
- การจัดโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดมดลูกออกทางหน้าท้อง ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ความสามารถของตนเอง และหลักการออกแบบระบบการเรียนการสอนของดิคส์และแคร์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำสื่อประสมมาใช้ใน โปรแกรมซึ่งจัดทำออกมาในรูปของชุดการเรียนการสอน โดยมีรูปแบบการให้ความรู้เป็นรายบุคคล

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้โปรแกรม

พรพรรณ คีลาวงค์ (2544) ศึกษาโปรแกรมการเลี้ยงดูทารกของมารดาหลังคลอดก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลมารดาคนแรกเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาหลังคลอดบุตรคนแรกและคลอดทางช่องคลอด จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการเลี้ยงดูทารกสำหรับมารดาหลังคลอด เนื้อหามีประโยชน์ ตรงตามความต้องการ มีความชัดเจน มีการเปิดโอกาส

ให้ซักถามปัญหาข้อข้องใจและให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง รวมทั้งการสาธิตทำให้เข้าใจลำดับขั้นได้ชัดเจน ภาพในวิดีโอทัศน์ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย และยังสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโปรแกรมไปปฏิบัติจริง

กนกพร สุทธิรักษ์ (2543) ศึกษาผลของโปรแกรมการให้ความรู้แก่สามีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในการดูแลรยาขณะตั้งครรภ์ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน ผลการศึกษาพบว่า สามีหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับความรู้ตามโปรแกรมรายด้าน คือด้านร่างกาย และด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อการตั้งครรภ์และการคลอดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านจิตใจไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บุษบา อนุศักดิ์ (2544) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพของแรงงานหญิงตั้งครรภ์ในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นแรงงานหญิงตั้งครรภ์ที่ทำงานอยู่บริษัทฮานาไมโครอิเล็กทรอนิกส์ จำกัด (มหาชน) จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้อยู่ในระดับสูงขึ้นและกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถฝึกปฏิบัติการบริหารร่างกาย การเตรียมตัวเพื่อการคลอด การสร้างเสริมความรักความผูกพันระหว่างมารดากับทารกในครรภ์ได้ถูกต้องทุกท่า ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อโปรแกรมและการสอน พบว่า การสาธิตมีการสอนตามลำดับขั้น เนื้อหาน่าสนใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้เอง ด้านการนำเสนอมีการอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจน แต่เวลาในการสอนยังไม่เหมาะสม ส่วนด้านสภาพแวดล้อมในการเรียน ห้องสอนสะอาด ขณะสอนไม่มีเสียงรบกวน ด้านสื่อการสอน ภาพในวิดีโอทัศน์และภาพพลิกทำให้เข้าใจในเนื้อหาได้ชัดเจน คู่มือการบริหารร่างกายมีประโยชน์มาก กลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผ่าตัดมดลูก

ชัชฎาภรณ์ นันทขว้าง (2547) ศึกษาความต้องการด้านสุขภาพของสตรีที่ได้รับการผ่าตัดมดลูกแบบเรดิคอล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเป็นสตรีจำนวน 21 ราย ที่เป็นโรคมะเร็งปากมดลูกและมารับการผ่าตัดมดลูกแบบเรดิคอลในโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า สตรีที่ได้รับการผ่าตัดมดลูกแบบเรดิคอลมีความต้องการด้านสุขภาพ 9 ประเด็นหลัก ดังนี้ (1) ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต (2) ความต้องการลดความไม่สุขสบายจากการเตรียมลำไส้ก่อนการผ่าตัด (3) ความต้องการให้การทำงานของร่างกายกลับคืนสู่สภาพปกติ (4) ความต้องการได้รับข้อมูล (5) ความต้องการได้รับการปรึกษาประคับประคองทางด้านจิตใจและอารมณ์ (6) ความต้องการ

การยอมรับในความเป็นบุคคล (7) ความต้องการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
(8) ความต้องการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางเพศกับสามี และ (9) ความต้องการการสนับสนุนทาง
การเงินและสวัสดิการทางสังคม

อัญชลี ตานบุรี (2542) ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของสตรีภายหลังการตัดมดลูกและ
รังไข่โดยรวม และรายด้าน ในด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านสุขภาพและการ
ทำหน้าที่ของร่างกาย และด้านสังคมเศรษฐกิจ ในระยะเวลา 6 เดือน และ 12 เดือนภายหลังการ
ผ่าตัด กลุ่มตัวอย่าง คือ สตรีที่มารับการตรวจร่างกายตามนัดภายหลังการผ่าตัด ที่คลินิกวัยทอง
โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ จำนวน 80 ราย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าเฉลี่ยของ
คุณภาพชีวิตโดยรวมและรายด้าน ในด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านสุขภาพและ
การทำหน้าที่ของร่างกาย และด้านสังคมเศรษฐกิจของสตรีภายหลังการตัดมดลูกและรังไข่ อยู่ใน
ระดับดี นอกจากนี้คุณภาพชีวิตโดยรวม และรายด้านของสตรีภายหลังการตัดมดลูกและรังไข่
ในระยะเวลา 6 เดือนและ 12 เดือน อยู่ในระดับดี และค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง
ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย